

Sygn. akt III PK 56/18

POSTANOWIENIE

Dnia 29 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z powództwa P. K.

przeciwko P. S.A. w W.

o odszkodowanie,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 29 stycznia 2019 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S.

z dnia 28 grudnia 2017 r., sygn. akt IV Pa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od powoda P. K. na rzecz strony pozwanej P. S.A. w W. kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S. wyrokiem z dnia 28 grudnia 2017 r., po rozpoznaniu apelacji pozwanej P. S.A. w W., zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w S. z dnia 2 czerwca 2017 r. zasądzający od pozwanej na rzecz powoda P. K. kwotę 49.800 zł tytułem odszkodowania za niezgodne z prawem wypowiedzenie umowy o pracę wraz z ustawowymi odsetkami i oddalił powództwo.

Sąd Okręgowy w motywach orzeczenia podniósł, że Sąd pierwszej instancji zaniechał wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego, w szczególności

pominał okoliczności, że powód zignorował polecenie przekazane drogą elektroniczną od dyrektora do spraw personalnych z dnia 24 listopada 2016 r., zobowiązujące go do zwrotu podpisanej umowy o zakazie konkurencji i poufności w terminie do dnia 30 listopada 2016 r. i dopiero w dniu 14 grudnia 2016 r. przekazał on kierownikowi działu kadr swoje propozycje do zapisów umowy o zakazie konkurencji. Niewłaściwa ocena zebranego w sprawie materiału dowodowego skutkowała wadliwym przyjęciem, że niezawarcie umowy o zakazie konkurencji i zachowaniu poufności nastąpiło z winy pozwanej. Tymczasem obiektywnie powód nie podpisał umowy o zakazie konkurencji w określonym przez pracodawcę terminie do dnia 30 listopada 2016 r. Nie jest przy tym istotne, czy wynikało to z braku woli jej podpisania, czy też z innych przyczyn. Takie zachowanie należy traktować jako naruszenie przez niego jednego z podstawowych obowiązków pracowniczych bowiem do stanowiska dyrektora, które zajmował, przypisana jest umowa o zakazie konkurencji, a dla osób na stanowiskach kierowniczych wymagane są wyższe standardy lojalności. Zatem kwestionowana przez powoda przyczyna wypowiedzenia umowy o pracę wskazana w punkcie 2 wypowiedzenia, tj. odmowa pełnego podporządkowania się treści zarządzenia prezesa zarządu nr [...] z dnia 9 listopada 2016 r. w sprawie wymagań w zakresie zakazu konkurencji i zachowania poufności była rzeczywista i na tyle jasno sformułowana, że nie powinna budzić w pracowniku zatrudnionym na stanowisku dyrektora wątpliwości co do jej treści. Ponadto w wypowiedzeniu umowy o pracę wskazana była jeszcze jedna przyczyna, tj. przesłanka z art. 10 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1969), której powód nie kwestionował.

Powód w całości zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego skargą kasacyjną i domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i oddalenia apelacji, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, a także zasądzenia na jego rzecz kosztów postępowania procesowego za obie instancje oraz postępowanie kasacyjne.

Skargę kasacyjną oparto na obu podstawach z art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. zarzucając naruszenie:

1) art. 30 § 1 pkt 2 k.p. w związku z art. 30 § 4 k.p. w związku z art. 45 § 1 k.p., przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że przyczyny wypowiedzenia umowy o pracę były jasne, prawdziwe i uzasadnione w rozumieniu tego przepisu, podczas gdy z ustaleń faktycznych wynika, iż wskazana przez pracodawcę zmiana organizacyjna obejmująca zmianę polityki personalnej pracodawcy w rzeczywistości i co wynika wprost z treści wypowiedzenia umowy o pracę sprowadzała się do zarzutu braku możliwości podporządkowania się przez powoda do nowego wzorca umowy o zakazie konkurencji i zachowaniu poufności w sytuacji, gdy przyczyny te miały charakter pozorny i nie mogły uzasadniać rozwiązania umowy o pracę;

2) art. 101¹ § 1 k.p. i art. 101² k.p., przez ich błędną wykładnię polegającą na błędnej ocenie zgodności z prawem wskazanego wyżej wzorca umówionego w sytuacji, gdy ocena jego treści bezspornie winna prowadzić do ustalenia, że wzorzec ten jako niezgodny z prawem jest nieważny;

3) art. 65 § 1 i 2 k.c., przez jego niewłaściwe zastosowanie i błędną wykładnię oświadczenia woli pozwanej zawartego w wypowiedzeniu stosunku pracy, a w szczególności zwrotu „art. 10 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunku pracy z przyczyn niedotyczących pracowników”, z pominięciem pozostałych postanowień wypowiedzenia, a w szczególności zawartych w pkt II i VIII, czego konsekwencją było wyodrębnienie przez sąd dodatkowej, nieprzewidzianej w wypowiedzeniu podstawy dla rozwiązania stosunku pracy;

4) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. w związku z art. 316 § 1 zdanie 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 zdanie 1 k.p.c., polegające na istotnych brakach uzasadnienia zaskarżonego wyroku, co uniemożliwia dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego, w szczególności w zakresie całkowitego pominięcia w uzasadnieniu zagadnienia zgodności z prawem umowy o zakazie konkurencji wydanej zgodnie z zarządzeniem prezesa zarządu nr [...] z dnia 9 listopada 2016 r.;

5) art. 316 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c., przez brak rozważenia całości materiału zebranego w toku postępowania, w tym zignorowanie chronologii zdarzeń, a także wydanie wyroku w

oparciu o okoliczności, które nie zostały ustalone w toku postępowania sądowego, w szczególności w zakresie określania przyczyn ekonomicznych jako uzasadniających wypowiedzenie stosunku pracy.

W ocenie skarżącego, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z uwagi na oddalenie powództwa w całości w sytuacji, gdy wypowiedzenie stosunku pracy nie znajdowało uzasadnionych podstaw faktycznych i prawnych, a ponadto dokonane zostało w wyniku błędnej oceny materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, co doprowadziło Sąd Okręgowy do błędnego ustalenia, że skarżący odmówił zawarcia umowy o zakazie konkurencji, gdy sytuacja taka nie miała miejsca, a ponadto przedstawiona skarżącemu umowa o zakazie konkurencji jako sprzeczna z prawem była nieważna. W sprawie występuje także istotne zagadnienia prawne, sprowadzające się do pytań: 1) czy przedstawienie pracownikowi do podpisu umowy o zakazie działalności konkurencyjnej w sytuacji, gdy już uprzednio pracownika wiąże z pracodawcą umowa o zakazie działalności konkurencyjnej może stanowić okoliczność uzasadniającą wypowiedzenie stosunku pracy; 2) czy postanowienia przedstawionej pracownikowi do podpisu umowy o zakazie działalności konkurencyjnej w zakresie wskazanym w uzasadnieniu niniejszej skargi kasacyjnej, zgodne są z art. 101¹ § 1 k.p. i art. 101² k.p., zaś w przypadku uznania tych zapisów za niezgodne z przepisami prawa, czy wręczenie pracownikowi niezgodnej z prawem umowy o zakazie działalności konkurencyjnej może stanowić podstawę dla rozwiązania stosunku pracy.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwana wniosła o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania i o zasądzenie od skarżącego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Nie w każdej zatem sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Podkreślenia wymaga, że Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2016 r., V CSK 143/16, LEX nr 2135552; z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, LEX nr 2069457; z dnia 1 grudnia 2015 r., I PK 71/15, LEX nr 2021944).

W rozpoznawanej sprawie wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz oczywistego uzasadnienia skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżący wykazał istnienie przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c.

W pierwszej kolejności należy wspomnieć, że ujęte w skardze przesłanki przedsądu wzajemnie się wykluczają. W orzecznictwie przyjęty jest pogląd, że nie można twierdzić, iż skarga jest oczywiście uzasadniona (co ma miejsce wówczas, gdy stwierdzone naruszenia prawa są widoczne na pierwszy rzut oka, bez pogłębionej analizy prawnej) i że jednocześnie w sprawie występują poważne zagadnienia prawne, które wymagają zaangażowania Sądu Najwyższego w dokonanie pogłębionej interpretacji niejasnych przepisów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171). To co ma świadczyć o oczywistej zasadności skargi nie może być jednocześnie

ujmowane jako podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., gdyż jeżeli występuje istotne zagadnienie prawne albo poważny problem świadczący o potrzebie wykładni przepisu, to nie można jednocześnie twierdzić, że z tych samych przyczyn skarga jest oczywiście uzasadniona, jako że twierdzenie o oczywistej zasadności skargi pozostaje wówczas w kolizji z problemami prawnymi warunkującymi pierwszą i drugą podstawę przedsądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675225). Zatem nie do pogodzenia z oczywistością skargi jest stawianie w niej zagadnień prawnych, wymagających rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy ani wskazywanie na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2008 r., V CSK 550/07, niepublikowane; z dnia 14 kwietnia 2011 r., II UK 24/11, LEX nr 1365662; z dnia 23 marca 2012 r., I CSK 497/11, LEX nr 1288609; z dnia 26 listopada 2013 r., I UK 291/13, LEX nr 1430990; z dnia 20 marca 2014 r., I CSK 343/13, LEX nr 1523355; z dnia 15 października 2015 r., I PK 3/15, LEX nr 2021593).

Niezależnie od powyższego wskazać trzeba, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, przedstawienie we wniosku przesłanki występowania istotnego zagadnienia prawnego powinno odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, natomiast nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej pewnych szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego rozstrzygnięcia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2018 r., I CSK 23/2018, LEX nr 2508110), ale powinno być istotne nie tylko dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy, lecz także dla praktyki sądowej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, LEX nr 2090999). Zagadnienie to musi przy tym rzeczywiście występować w sprawie i mieścić się w zakresie problematyki, która podlega rzeczywistemu badaniu w postępowaniu kasacyjnym. Realizacja wskazanej wyżej przesłanki nie polega jedynie na sformułowaniu problemu prawnego bazującego na przepisach wskazanych w podstawie skargi kasacyjnej. Konieczne jest przedstawienie odpowiedniego wyводу jurydycznego, wykazującego nie tylko zasadność

preferowanego przez skarżącego sposobu rozstrzygnięcia zagadnienia, ale także wadliwość rozwiązania postawionego problemu przez sąd drugiej instancji przy wykorzystaniu zapatrywań prawnych wyrażonych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, opartych na poczynionych w sprawie jednoznacznych i stabilnych ustaleniach faktycznych wiążących Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 2 k.p.c.; por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2017 r., I CSK 175/17, LEX nr 2372560). Ponadto istotnym zagadnieniem prawnym w rozminieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578; z dnia 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17, LEX nr 2495968; z dnia 10 kwietnia 2018 r., II PK 143/17, LEX nr 2525398; z dnia 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17, LEX nr 2486162; z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114).

Na podstawie powyższych wywodów należy stwierdzić, że przedstawione w skardze kasacyjnej „zagadnienia” nie spełniają wymogów przewidzianych dla tej przesłanki przedsądu. Pierwsze z przedstawionych zagadnień dotyczące *de facto* zakresu swobody pracodawcy w kształtowaniu treści i ilości przedstawionych pracownikowi do podpisu umów o zakazie konkurencji nie jest zagadnieniem nowym, gdyż, w orzecznictwie Sąd Najwyższy ugruntowany jest pogląd, że wskazane w art. 101² § 1 k.p. warunki określające przedmiot klauzuli konkurencyjnej nie podlegają ocenie na podstawie kryteriów obiektywnych, lecz zależą od subiektywnego przekonania pracodawcy, ważącemu własny interes przy formułowaniu zakazu. To pracodawca uznaje, czy wykorzystanie u konkurencji nabytej przez pracownika wiedzy mogłoby narazić go na szkodę (por. orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 14 maja 1998 r., I PKN 121/98, OSNAPiUS 1999 nr 10, poz. 342, z dnia 17 listopada 1999 r., I PKN 358/99, OSNAPiUS 2001 nr 7, poz.

217, z dnia 17 grudnia 2001 r., I PKN 742/00, OSNP 2003 nr 24, poz. 588 i z dnia 18 kwietnia 2007 r., I PK 361/06, OSNP 2008 nr 9-10, poz. 130; z dnia 4 lutego 2009 r., II PK 223/08, LEX nr 523521). Dążąc do zawarcia umowy o zakazie konkurencji pracodawca chroni bowiem swoje interesy oparte na przekonaniu, że pracownik ma dostęp do informacji, które pracodawca uważa za szczególne ważne, ponieważ ich ujawnienie mogłoby narazić go na szkodę, nawet jeśli ocena taka nie ma obiektywnego uzasadnienia, gdy okazuje się, że pracownik nie miał lub nie ma dostępu do tego rodzaju istotnych informacji, bądź wykorzystanie nabytej przez niego wiedzy nie narażało pracodawcy na szkodę (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2005 r., II PK 258/04, OSNP 2005 nr 22, poz. 356). Z kolei drugie zagadnienie zawierające wątpliwości skarżącego co do zgodności przedstawionej mu do podpisu umowy o zakazie konkurencji z art. 101¹ § 1 k.p. i art. 101² k.p., ma charakter kazuistyczny, istotny dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy i zmierza do uzyskania przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej pewnych szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego rozstrzygnięcia, co oznacza, że nie spełnia ono przytoczonych wyżej wymogów istotnego zagadnienia prawnego, będącego przesłanką przedsądu, określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Druga część tego pytania nie jest natomiast zagadnieniem nowym, ponieważ w kwestia dopuszczalności odmowy podpisania umowy o zakazie konkurencji była już przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 3 listopada 1997 r., I PKN 333/97 (OSNAPIUS 1998 nr 17, poz. 499), orzekł, że odmowa podpisania przez pracownika umowy o zakazie prowadzenia działalności konkurencyjnej nie jest uzasadnioną przyczyną wypowiedzenia umowy o pracę, jeżeli przedstawiony przez pracodawcę projekt tej umowy zawierał postanowienia niezgodne z przepisami Kodeksu pracy. W takiej sytuacji, zgłoszone przez pracownika roszczenie o odszkodowanie (art. 45 § 1 k.p.) nie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa z tego względu, że pracownik podjął działalność gospodarczą.

W sprawie brak jest także podstaw do przyjęcia, że skarga jest oczywiście uzasadniona. Stosownie do dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wynika konieczność nie tylko powołania się na okoliczność,

że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, że przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006 nr 4, poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774). Ponadto przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej w ujęciu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna natychmiast, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurystycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z brzmieniem przepisów albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Oznacza to, że we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171), a o tym, że skarga jest oczywiście uzasadniona nie może decydować argumentacja zawarta w uzasadnieniu jej podstaw (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2008 r., II PK 347/07, LEX nr 465860; z dnia 18 maja 2018 r., V CSK 654/17, LEX nr 2500530). Wniesiona skarga kasacyjna, wobec braku wskazania jakiegokolwiek przepisu, którego naruszenie miałoby być oczywiste, nie spełnia wymienionych wyżej warunków.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego w myśl art. 98 § 1 k.p.c.